

Witold Kanicki

Ujemne dokumenty: negatyw w historii sztuki

Od samych początków istnienia fotografia spełniała funkcje naukowe, pomagając w obserwacji i archiwizacji rzeczywistości, a także stając się narzędziem doświadczeń i eksperymentów fotochemicznych. Nawet jedna z najwcześniejszych definicji dokumentu fotograficznego, zakłada, iż obrazy tego typu powinny być dobrze wykonane, pełne szczegółów i przede wszystkim przydatne dla naukowych studiów. Pośród licznych metod i konwencji wykorzystywanych przez naukowców, na uwagę zasługują negatywowe fotografie, dostarczające odwróconych obrazów świata. Tego typu zdjęcia, podlegające tonalnej i kierunkowej inwersji okazywały się często dostatecznym przedmiotem badań naukowców reprezentujących różne dziedziny. Z tej właśnie przyczyny, zadaniem niniejszego referatu będzie próba przedstawienia alternatywnej historii relacji fotografii i nauki, widzianej przez pryzmat negatywowych zdjęć.

Już jeden z pionierów fotografii – William Henry Fox Talbot zwracał uwagę na naukowe funkcje negatywowych obrazów. Rozpoczęte przez niego doświadczenia, skutkujące otrzymaniem odwróconych tonalnie zdjęć zoologicznych i botanicznych, kontynuowane były przez późniejszych badaczy, reprezentujących przeróżne dziedziny nauk ścisłych, takich jak np. astronomia, chemia, fizyka czy medycyna. Choć najczęściej poznawcze wykorzystanie negatywów wiąże się właśnie z naukami ścisłymi, to jednak w podlegających inwersji tonalnej obrazach odnaleźć można charakterystyczne cechy zmian, następujących w nauce przełomu XIX i XX stulecia. Chodzi tutaj o opisane przez Gastona Bachelarda „myślenie wbrew”, które obserwować można zarówno w matematyce czy fizyce tego okresu, jak i chociażby w rodzącej się wówczas psychoanalizie.

Prócz zasygnalizowanych tutaj zjawisk, przedmiotem referatu będą takie zagadnienia, jak związek negatywowych obrazów z ważnym dla wielu humanistycznych dziedzin pojęciem prawdy; relacje negatywu i dokumentów historycznych; a także podobieństwa negatywowych obrazów świata, z niektórymi koncepcjami rzeczywistości, opisanymi w XX-wiecznej myśli filozoficznej.